

آنتونیه ایساکوویچ نویسنده معاصر بوسنیا و هرزگوین

Antonije Isakovic

حماقت یک روز ماه آوریل

— بین، توحتماً می دانی آلمان ها کجا هستند؟
— کیست که نداند. مهندسها همیشه آخر از همه راه
می افتدند که برond پله را منفجر کنند.

— بی زحمت آرنجت را تویی دنده هایم نزن.
— این چیست که می گویند آنها قبل اپل را منفجر
کرده اند، اصلاً کی این رامی گوید؟
— آنهایی که آنجا هستند.

جمعیت به دیوار ساختمان و نزدۀ ایستگاه تکیه داده
بود، پارهای موی سر را بسیار کوتاه کرده بودند، کسانی
شبکلاه و عده ای کلاه حصیری به سر داشتند. عده ای
موهای مشکی داشتند و دور سر نوار چرمی بسته بودند.
رسروی های رنگی، تیره و روشن و تک و توک نیز
کلاه نمی دیده می شد. به آنهایی که بخت روا آورده
بود و از نزدۀ عبور کرده بودند در محل توقف قطارها بدون
هدف بالا و پایین می رفتند. پسری که لباس آبی به تن
داشت تلاش می کرد ببروی ریل راه ببرود.

جلونده پاسبانی قدم می زد و سعی داشت جمعیت
را آرام کند. کلاه تمیز و سفیدی مثل شیرینی تُرد
تحم مرغی به سر داشت که در آفتاب بی رمق ماه آوریل
می درخشید و به او اوهتم می داد.

پشت پنجه، بالای ساعت بزرگ دیواری، زن
رئیس ایستگاه ایستاده بود. لا غراندام بود و موهای
بر چین و شکن خاکستری داشت. فرشش ماشه زده بود.
متکای سبزی بزرگ آرنج ها گذاشته بود. نمای
خاکستری سردر ایستگاه را که حفره حفره بود این رنگ

قططار فقط پنج واگن داشت. افسران همگی
سردوشی بنشن داشتند و در دو واگن جلو، پشت
لکوموتیو بودند. روی سقف حلی واگن ها چند قایق
پارودار بسته شده بود. انتهای پاروها همانند چوبهای
کوتاهی از پنجه راه بیرون زده بود. از جمعیتی که در
محوطه کوچکی بین ایستگاه و نزدۀ آهنی گرد آمده بود
پیوسته زمزمه ای به گوش می رسید. مدام گردن
می کشیدند تا به درون قطار ممنوعه نظامی نگاه کنند.
— سپاه مهندسی کجا می رود؟ به جبهه می رود یا
پشت جبهه؟

— قطار دیگری برای بردن ما می آید؟
— من که کف دستم را بونکردادم.
— درست حرف بزن.
— خفه شوپیر مرد، اصلاً توبا آن پاهای خشکیده ای
اینجا چکارمی کنی؟ چروک های زیر گلولیش را
بین. کراوات خفه ای نکند پیری. دماغش را بین،
خجالت دارد.

— اینجا که جایست. زن را له کردن.
— این چه طرز حرف زدن با یک پیر مرد است... عجب
دوره ای شده.

— از آه و ناله دست بردار پیر مرد. اینجا ایستگاه است
منگر چشمت به شما! افتاده؟ نمی بینی جنگ است؟
— راه را باز کنید. گردن بند دارم، بلای گرم دارم
سر گروهبان، گردن بند از همه رنگ. برای دوست
دخترت بخرداری میری جبهه؟

سیزدهم می زد.

گروهی از کشاورزان مجاور مستراح های تاریک نشسته بودند. آنجا چند ساقه گندم سیاه از زمین سر برآورده بود. مردم بلا تکلیف و نیمه مست و هیجانزده بروی شن های جلوایستگاه نشسته بودند. چون کاسه صیرشان لبریز شده بود و نمی خواستند جای دیگری بروند قطع امید کردند بودند. پس مشغول باز کردن بار و بنه خود شدند. پیش پای آنها استخوانهای لیسیده مرغ، درهای بطری، روزنامه های چرب و مچاله تکه های نیخ و گوئی های بزرگ پراکنده بود. گر به ها و سگهای گرا اطراف ایستگاه درین این آشغال ها پرسه می زدند و با پنجه های خود آنها را می کاویدند. کشاورزان به دو گروه شدن و هماهنگ باهم شروع به خواندن آواری محلی کردند.

سرانجام قطار برآه افتاد. افسران سر تکان دادند. هیچکیک به بیرون نظر نینداخت. جمعیت متوجه شد و به جنب و جوش درآمد و فریاد کشید:

— مهندسها دارند می روند.

— ماراجا گذاشتند، همه را، محل سگ به ما نگذاشتند، مارقال گذاشتند، به ما ناروزند.

— هیس... در باره ارتش از این حرفا نزن.

— یکی باید موضوع را روشن کند.

— از آن آجان پرس.

— نمی بینم.

در جنگ قبلی ارتش و مردم یکی بودند. من درجهه سالونیکا می جنگیم. اما آن افسرهای دستکش سفید...

زن رئیس ایستگاه هنوز بیست پنجره بالای ساعت بزرگ دیده می شد. هاله ای از غم اورا گرفته بود و کسی نمی دانست به چه چیزی فکر می کند.

پای ایوان چوبی ابزار اولین گروه آوارگان یعنی سه خانوار سکنی گزیده و دارو ندارشان را که عبارت بود از چند بقچه - چند جامه دان که تسمه های چرمی بددورشان بسته شده بود، یک آینه، یک چرخ خیاطی و چند صندوق که دسته کوزه و دسته پیمانه و چند فاشق و

چند متكا و پرهای مرغ و پایه یک شمعدان آهنه از آنها بیرون زده بود، بدور خود پراکنده بودند.

اینه را سرپایین در صندوق گذاشته بودند. عکس ریل و شاخه ای از درخت لیمو و قسمتی از باک بتزین یک کامیون در آن پیدا بود. بچه ها گریه می کردند و بر تشكهای گسترده بزرگ نشسته بودند. مردم بلندقد مشتی آلوچه به بچه ها داد و گذشت. طولی نکشید که دست و بال همگیشان نوج شده گویی مر با خورده بودند.

سرانجام رئیس ایستگاه بیرون آمد و اعلام کرد که یک قطار دیگر خواهد آمد. این خبر به همه قوت قلب داد. حتی کسی صدای سوت شنید. پرسیدند:

— آیا قطار نظامی است یا غیرنظامی؟

— این یکی، دیگر غیرنظامی است.

رئیس ایستگاه درهای شیشه ای را محکم پشت سر خود بهم زد و جمعیت معتقد شد که مجبور نیست تا ابد کنار ریل های متروک انتظار بکشد. تقریباً بلا فاصله دفتردار جوانی ظاهر شد و با گچ بر تخته نوشت: آخرین قطار از... احتمالاً تا یک ساعت دیگر وارد می شود.

جمعیت دوباره به جنب و جوش درآمد و نزدیک بود خشمگین شود و امیدش به یأس بدل گردد، کلمه «احتمالاً» برای خیلی ها زنگ خطری بود. دفتردار در آستانه درایستاد. مرد بود. کوشید بگوید این آشی است که رئیس ایستگاه برای آنها پخته اما به نظر می آمد که جمعیت اورا مقصرا می داند، پس به درون دفتر گریخت. اگر یکبار دیگر جمعیت تحریک می شد و به هیجان می آمد آرام کردن مجدد آنها کار حضرت فیل بود و حالا کو حضرت فیل.... عده زیادی تا پشت درهای شیشه ای پیش رفتند و آنها یکی که عقب تربوند می خواستند شیشه ها را خرد کنند. یکنفریاد آواری کرد که:

— اینجا مال دولته.

اما این گفته آتش خشم کسانی را که بزرگ نیز سیمانی بین ایستگاه و ترده بودند، دامن زد و درست وقتی که صدای غریغ نرده آهنه بلند شد و گچ آبله گون

سر در ایستگاه قطار فرو ریخت بنا گاه صدای زنگ اخبار بلند شد که تند و گوش خراش و متناوب بود. صریبان این قلب بزرگ طپنده ایستگاه جمعیت را سرجای خود می خکوب کرد. جمعیت می خکوب شد، گویی لحظه ای گیج شد. کسی به خود رحمت نداد که از نرده عبور کند، در حالی که از لحظه ناپدیدشدن پاسبان و قطار نظامی که همزمان انجام گرفته بود دیگر این کار قدغن نبود.

زن رئیس ایستگاه هنوز پشت پنجره بر آرنج ها تکیه داده بود، گویی از مکانی امن دریک بالکن که بالای سر جمعیت بود به پایین نگاه می کرد. صورتش از تماشای جمعیت حتی بی روح تر و نگ پر بیده تر شده بود، مثل گچ زیر پنجره.

کشاورزان نزدیک مستراح های تاریک مصراوه در کار تکرار همان ترانه قبلی بودند. بوی بنزین در فضای ایستگاه پیچید، گروهی دور و بر تانکر بنزین پرسه می زند و شماری دیگر از نرده گذشتند، پیت های جور به جور در دست داشتند. هر چه به دستشان رسیده بود برداشته و به طرف کامیون هجوم آورده بودند. از بنزینی که زیر تانکر ریخته بود بوی تندي به مشام رسید.

— آرام بابا، هل ندهيد!

— بسایید. و گرنه همه الومی گیریم. سیگارت را خاموش کن.

— بنزین هواپیماست.

— زود آتش می گیرد، خیلی زود.

— نیروی هوایی ما کجا رفته؟

— برو آن طرف، مگر می خواهی خودت را بشوی، بگذاری کی دیگر باید جلو، می خواهد بخورد.

— می گویند روسها الكل خالی می خورند. — پس یا الله، بگذار من هم پیش را پر کم. گلولیم مثل گوگرد خشک شده.

— اینجا مسئول ندارد؟ آجان کو؟

— خفه شو، اینجا قانون به چه درد می خورد کار کشور تمام است، پس ماهم شرّ این کامیون رامی کنیم.

می دانی رفیق، من هم یک سهمی از این دارم.
— من هم همین طور، من هم همین طور...!

نگاه سه سر باز مسلح در محل توقف قطارها پیدا شدند. آنها دستور تیراندازی داشتند. جوان و نیرومند بودند. پوتین های زرد و نویی به پا داشتند. یکی از آنها سبیلهای مشکی و تابداری داشت. دونفر دیگر سرو وضع تمیزی داشتند و صورت خودرا اصلاح کرده بودند. سر بازان جمعیت دور تانکر را تار و مار و نظم را برقرار کردند. در همین لحظه سروکله پاسبان دو باره پیدا شد. جمعیت داشت جوشی می شد.

— فکر می کنید کی هستید؟

— اگر ارتشی هستید که از خود ماید.

— شرط می بندم قبل از آن کفش های زمخت زرد یا گیوه به پا می کردد.

— اینجا به کی فیس و افاده می فروشید؟

— اینکارها را ببرید همان جبهه، اینجا جایش نیست!

— راست می گوید!

سر باز سبیلو جمعیت را برآورد کرد. او لین چزی را که به فکرش رسید به زبان آورد و با صدای خشنی گفت:

— ما گشته های نظامی هستیم. این منطقه حکومت نظامی است عقب بایستید! وقتی می گوییم عقب بایستید، یعنی عقب بایستید!

جمعیت به طرف نرده آهنه عقب کشید. یک نفر

که از همه باشها مت تر بود فریاد زد:

— بعد آلمانها اشغالش می کنند.

— چطوری آلمان ها اینکار را می کنند؟

سر بازان بوبرده بودند که قطار دیگری نمی آید و فکر می کردند به شهر هرت وارد شده اند. با این تصور بود که سر باز سبیلو کمر راست کرد، فانسه خود را بالا کشید و فریاد زد:

— گوش های وامانده تان را باز کنید! سرفمندهی از اینجا رفته. اینجا از همین حالا جبهه است. اینها واقعیت است. خبری غیراز این باشد مال ستون پنجم است.

- بروند؛ چو پانها خودشان جلوی اینکارها را می‌گیرند.
نزدیک سیم های تلفن نروید.
- یک چوپان صربی^۱ از سیم ها مواطبت می کند.
— می خواهی بگویی چندتا چوپان اورا گرفتند؟
— برو بابا خوش میاد، دهقان ما خر کسی نمی شود.
— فقط به ترانه های محلی خودمان فکر کنید، چه لباسی به عن داشت؟
- کت چهارخانه داشت. فوری آدم می فهمید که بار و خارجی است.
— جدا، چطوری؟
- اونایی که عقب واسودن می گویند بار و یک زنجیر کوچک بدوز گردن داشت.
— البته، فقط دخترها دور گردن زنجیر می بندند.
— گفت مادرش به اش داده.
— همیشه همینطوره. وقتی مادر آدم می میرد آنوقت حرفش رو می زیم.
- سر باز از لابلای سبیلش نفس کشید. کارتهای شناسایی را با حوصله وارسی کرد. بیشتر از همه در مرور عکسها مورا از ماست می کشید چون تها چیزی بود که در حقیقت از آن دفتر چه های کوچک مقاله شده سر درمی آورد. سپس پرسید:
- اسم؟
— اونجا که نوشه.
- می دانم. می خواهم خاطرجمع بشوم.
- زن رئیس ایستگاه هنوز از جزیره کوچک و امن خود به پایین می نگریست، به تمامی محظوظه توقف قطارها. حالت مرغی را داشت که جوجه های خود را زیر بال ویر گرفته باشد. گویی در مقابل تاریکی پنجه ره محو شده بود.
- جمعیت نازارم می شد. صدھا لب گزیده می شدند. پاها داغ شده بود و ساقهای پا از ایستادن عرق کرده بود. جمعیت می توانست صدای نفس کشیدن خود را بشنود. شایع شده بود که قطار موعود نمی آید و
- جمعیت قائم شد و قند دردش آب کرد. خواست این حرف ها را باور کند، فریاد برآورد:
— مرگ برستون پنجم!
— من می گوییم ارتش خودش ستون پنجمی ها را می شناسد.
— ارتش باید زود دست به کار شود.
— ما را مسلح کنید.
— ستون پنجم چه شکلی است?
— چرا می گویند ستون پنجم؟
- هر سه نفر سر باز کنار ترده ایستاده بودند. یکی از آنها با خودستایی و لحن اداری برای جمعیت بسیار کنجدکاو که چشم از آنها برنمی داشت گفت:
— ما به وسیله تلفن دریک مزرعه درست و سط مزرعه آنهم در وسط روزروشن یک ستون پنجمی را گرفتیم. رفته بود روی خط تلفن سرفمازده‌ی.
— وبعد؟
— هیچی. همان جا کلکش را کنديم....
- سر باز سبیلوتف انداخت. سپس به جمعیت نزدیک شد و از آنها کارت شناسایی خواست. جمعیت به هم‌دیگر فشار آورد و نزدیکتر آمد و بدون اعتراض کارتهای شناسایی را بیرون کشید و هنوز حکایت ستون پنجمی دستگیر شده ورد زبانش بود.
- کجا دستگیر شد، همین جا؟
— نه بابا، دریک مزرعه.
— چه بلایی سرش آوردند؟
— تیرش زدند.
— بله، خوب، سر بسر ارتش که نمیشه گذاشت؟
— تو کدام مزرعه؟
— توی این مزرعه یا یک مزرعه دیگر. آخه، سیمهای تلفن از تو مزرعه می گذرد.
- تلفن های صحرایی همه ارتشی است، من می دانم، آخه تو مخبرات بودم.
- من همیشه گفته ام که بجهه های دهقانها باید مدرسه

شهر به دست آلمانها افتاده، سرباز سبیلو هاف هافی
کرد و گفت:

— خبر مال ستون پنجم است!

جمعیت دو باره هراسان شد و دشتم داد.

— ستون پنجم همین جاست، بین خود ما!

— ستون پنجم را پیدا کنید. هرچه از دستش کشیده ایم
بس است.

— بگیریم، گلوبیش را پاره کنیم. قلمهای پایش را
خرد کنیم. اطریشی کشیف، حرامزاده!

— این ستون پنجم کجاست، کجاست؟

— دنبالش می گرددند.

— چرا ارتش دست رو دست گذاشته.

مرد ریزه اندامی به درخت لیمو تکیه داده و
خیلی وقت می شد که آنجا ایستاده بود. خسته بود و
سعی داشت از این سرو صداها بگیرید. کلاه بره به سر

داشت و یک دور بین بر شانه انداخته بود. بند دور بین
اریب بر کشن فرار گرفته بود. گروه سه نفری جانبازان

به آنها نگاه کرد. راست ایستاده و همانطور که پاها را
چابه جا می کرد صدای ترق و تروق شنها برخاست.

باردیگر به آنها نگاه کرد و گفت:

— من هیچ ورقه ای ندارم.

— ورقه ندارم یعنی چه؟

— همه چیز آتش گرفت. درخانه ما بمب انداختند.

من از «بلگراد»^۱ فرار کدم.

— هوم، قصه برای ما سازنکن، بچه. توهم از
اونایی.... ستون پنجم.

مرد خنده دید و صورتش تغییر حالت داد. نتوانست
موضوع را جدی بگیرد. خبر به گوش جمعیت پشت نرده
رسید که ستون پنجم دستگیر شد. بیشتر آنها به روی

نرده خم شده بودند تا او را بهتر ببینند.

— کجاست؟ چه شکلی است؟

— بگذار من هم یک نگاهی بکنم.

— اوازه اش، اونجا کنار درخت لیمو.
— اون کلاهی، ببینش، خارجیه.

— خیلی وقت پیش متوجه او شدم.

— من هم همین طور، تمام مدت همانجا کنار نرده قدم
می زد.

— بچه ها، خودشه. مدرک جرمش هم باهشه.

— ببینید چقدر پررو است. داره ارتش را به اشتباه
می اندازه.

— چکارش می کنند؟

— نمی دانم، خودت می فهمی.

مرد که اینک گویی از پریشان حواسی بیرون آمده
بود با خشم و نفرت به معروفی خود پرداخت اما نتوانست

سر بازان را قاتع کند. کشاورزان کنار مستراح ها
نشسته بودند. پشت سرگشته های نظامی بر پا ایستادند
و یکی از آنها گفت:

— می بینید (ر) را چطور میگه؟ «صریبی» ها کی
اینجور حرف می زندن.

مرد توضیح داد که از وقتی زبان باز کرده همین جور
صحبت می کرده است و خواست به گفته بیفزاید اما
سر بازان مجال صحبت به اوندادند و گفتند:

— ما همه با دوتا پا و یک سر به دنیا آمده ایم. اما سؤال
ما این است که تو کی هستی؟

خورشید ماه آوریل پرتوی ضعیف داشت. شروع به
پاییز رفتن کرد. افق بالای کوه به سرخی گرایید و
سیاهی شب از غرب بالا آمد. بوی مردم و بوی بنزین

هر چه شدیدتر در فضای ایستگاه پیچیده بود. دفتردار
جوان چراغ ایستگاه را افروخت و سپس سرباز سبیلو
تفنگش را بر شانه جابجا کرد. فانسه اش را مثل اینکه

کار مهمی انجام می دهد بالا کشید. جمعیت نرده را
شکست و از آن عبور کرد و کلاه پاسبان بر شها غلتید.

تمامی جمعیت مرد و سربازان را احاطه کردند.
نفس کشیدن مشکل شد و هیچکس از موضوع سر
درنی آورد.

- سر باز اولی آستین مرد را گرفت و او قلا کرد
و فریاد برآورد:
- مردم گوش کنید. زن و بچه ام اینجا هستند!
 - سر باز پرسید:
— کجا هستند؟
 - مرد زنش را صدراز و جمعیت صدابه فقهه بلند کرد. همه شد. سر باز هشدار داد:
— هی، ساکت بگذارید ازشک در بیایم. یالا،
— دوباره صدایش بزن.
 - مرد همانجا ایستاد. دلوپس بود. گویی نمی خواست فریاد دیگری برآورد ولی با وجود این خود را برینجع پاها بلند کرد و با زن را صدا کرد.
 - سر باز از جمعیت پرسید:
— کسی این مرد را می شناسد؟
 - همگی خاموش شدند. کسی از داخل جمعیت گفت:
— هیچکس.
سر باز تکرار کرد:
— زنست کجاست؟
مرد با صدایی ضعیف گفت:
— همین جا هاست.
— کلک می زند.
— دروغ می گوید. اونا همیشه دروغ می گویند.
— باید کارش را یکسره کرد.
— اعدام.
— درست گشتی، اما کجا؟
— همین جا و همین الان وزود. ارتش که نباید نازک دل باشد.
 - سر بازان به یکباره مرد را گرفته و کشان کشان به طرف دیوار ایستگاه بردند. جمعیت با گامهای ساختگی و ناموزون درین آنها رسید گویی ...
 - مرد را مقابل دیوار سر پا گذاشتند و صدای همه و ترس آنود جمعیت به گوش رسید. سر بازان چند قدم عقب آمدند. مرد گیج شد. سر را به طرف لوله فاضلاب گرداند. وقتی برای بار دوم کمر راست کرد تفنگها را
 - بگذارید بروم جلو. می خواهم بینم.
— باید دماغش را خورد کنیم.
— برو آن طرف تر. اقلأ بگذار من هم حرفهایش را بشنوم.
— داره از زیرش درمی ره. آدمای مثل اون این مملکت را خراب کردند.
— با جعبه های نارنجک مر با فرستادند.
— و جوی پوست کنده.
— و ما کارونی.
— دلم می خواهد پوستش را بکنم پر ما کارونی کنم.
— برنامه حرکت قطارها بخاطر اینها بهم خورده.
— حالا چه می شود؟
— دارش می زند.
— چطوری؟
— از دوتا پا به اون درخت آویزانش می کنند.
 - سر بازان و مرد جمعیت خیس عرق بودند. مرد می خواست سر بازان را قانع نماید و سر بازان می خواستند مرد را قانع و جمعیت را آرام کنند. اما جمعیت تنها یک چیز را می خواست آنهم دیدن دشمنش بود. مرد از سکوت کوتاه استفاده نمود و گفت:
 - من گزارش نویس روزنامه هستم.
— دروغ می گوید. دور بین دارد.
— مرد با اندوه به دور بین خود نگریست و گفت:
— شغلمه.
 - جمعیت اندکی عقب کشید. خشمگین تراز پیش بود. به همدیگر تکیه داده بودند. پاها را به هم می سائیدند. حرفهای مرد و سر بازان به گوش می رسید. جمعیت این حرفها را بین خود رو بدل می کرد:
 - شنیدی؟
— شغلشه.
— گفت شغلمه.
— البته برای همین به او پول می دهند!
— اونم چه پولی!
— پول جاسوسی چرب تره.
— باید کلکش را کنند.

سکوت جمعیت به او شهامت داد و او با صدای بلند پرسید:

— شوهر من کجاست؟ می‌دانید که...

هیچکس تکان نخورد و تنها صدای نفسها به گوش می‌رسید. سپس مردی از میان جمعیت راه خود را باز کرده جلو آمد و گفت:

— خانم شوهرتان از اینجا رفت.

زن باور نکرد و مرد عجلانه به گفته افزواد:

— بله خانم، به من گفت که این را به شما بگویم. با قطار قبلی رفت. می‌خواست برای شما و دخترک جایی پیدا کند که شب را سر کنید.

جمعیت لندلند کرده سر تکان داد و حرفاهای مرد را تأیید کرد. زن گویانمی خواست از آن محل تکان بخورد اما جمعیت به آرامی اورا به جلو آمد. زن با بچه اش بروی دستهای جمعیت به طرف قطار پیش رفت. هر کس کمکی از دستش ساخته بود درین نمی‌کرد. کوچه راحتی در قطار برای آنها پیدا کردند حتی گردن بندی آوردن و به بچه دادند. عده‌ای بر سکوی قطار ایستاده بودند. از یکدیگر پرسیدند:

— آن سه تا سر باز کجا رفته‌اند؟

اما آنها نیز مانند پاسیان آب شده به زمین فرو رفته بودند. قطار راه افتاد و زن و بچه و جمعیت را با خود برد و ایستگاه خالی شد. بوی تند تبریز همه جا را فرا گرفته بود. بر تیشكی پسرکی با گلاه پاسیان بازی می‌کرد. آوارگان آتش مختصری روشن کردند. دونفر از آنها بیل بر شانه گذاشتند و به آن طرف ریل رفتند. سپس رئیس ایستگاه چراغ را خاموش کرد و سرانجام زنش پنجه را بست.

بهمن ۶۳

ترجمه: مهدی قهرابی

دید که به طرف او نشانه رفته بودند، و حشت زده جیغ کشید و دستهایش را دراز کرد و یکی می‌خواست آنها را از کار بازدارد. در این لحظه خورشید ماه آوریل نور ضعیف خود را بر چید و در پشت کوه پایین رفته پنهان شد. گلوله‌ها جسم مرد را درهم پیچید و او را در پای دیوار غلتانید و به داخل ساقه‌های پراکنده گندم سیاه انداخت. سپس سربازان به او نزدیک شدند و یکی از آنها دور بین را باز کرد و دونفر دیگر نعش را کشان کشان به آن طرف خط آهن بردن.

جمعیت به آرامی به سکوی سوارشدن برگشت. زنگ ورود قطار را اعلام کرد و سپس کسی زن و بچه مرد را نشان داد و عده‌زیادی به دنبال زن روان شدند. زن اول به طرف واگنها رفت و بعد نزد ایستگاه بازگشت. باز هم جمعیت به دنبالش این مسیر کوتاه را طی کرد. زن ایستاد و سرانجام دریافت که تمامی نگاهها متوجه اوست. نگاههای جمعیت را به فال نیک نگرفت. ترس برش داشت. بچه اش را به سوی خود کشید. به اینه مردمی که به دورش حلقه زده بودند نگاه کرد سپس پرسید:

— شوهر من کجاست؟

جمعیت خاموش بود. سرهای زیادی فرود آمد و پیکنفر گریه را سرداد ولی به سرعت از میان جمعیت خارج شد. جمعیت از مقصوبون خود ترسید و هر کس به خود گفت:

— تقصیر از من نیست!

زن که گویی از خود دفاع می‌کند، گفت:

— من رفته بودم «بوفه» برای دختر کوچک چای درست کنم و... حرفش را ناتمام گذاشت. اما

زندگی کردن به خاطر خانواده خودخواهی حیوانی است، زندگی کردن به خاطر یک تن احمقانه است و زندگی کردن تنها به خاطر خودمان بدختی واقعی است.